

İKİ DİL ARASINDA YAZMAK İKİ DİLLİLİK VE İKİ KÜLTÜRLÜLÜK

Gilles Bertrand

Çeviri: Yrd. Doç. Dr. Mustafa SARIBIYIK*
Dr. Ahmet TARCAN**

Özet / Abstract

Dans cet article Gilles Bernard resume les opinions exprimés lors d'une conférence organisée à l'université de Pavie sur le bilinguisme et le biculturalisme. Dans cette réunion les universitaires et spécialistes discutent le cas des auteurs africains qui écrivent dans une langue étrangère. On souligne dans cet article le conflit culturel chez les écrivains africains. Selon l'article la fonction de ces écrivains est une osmose entre cultures et ceux-ci contribuent à une enrichissement culturelle.

Pavie, Mart 1995

“İki dillilik ve iki kültürlülük: Fransız ve İngiliz yazarların eserlerinde kültürler arası karşılaşma” Pavie Üniversitesi, Milan Fransız Kültür Merkezi ve Pavie Eyaleti sosyal eğitim ve kültürel hizmetler merkezinin birlikte düzenlediği bu kolokyum çeşitli eğitim kuruluşlarının etkin iş birliği ve Paris Frankofon okurlar kulübünün değerli bilgilerinden de yararlandı.

Farklı bilim çevrelerinden gelen yazarlar, üniversite öğretim üyeleri, uzmanlar üç gün boyunca yazının somut durumunu ele alarak, iki veya bir çok kültürün günlük hayatta karşılaşmasının doğurduğu sorunları tartıştılar. Bunu karmaşık bir problem olarak değerlendirdiler: Bir insan için kendi ana dilinden farklı, özellikle sömürgeci gücün dilinde yazmak ne ifade ediyor? Ve bu kişi kendi öz kültüründen yazdığı dile neleri aktarabilir?..

Bu soru büyük bir Frankofon (Fransızca konuşanlar) alanının içindeki bir çok Fransız dili yazarı için geçerlidir; fakat bu durum global ölçüde İngilizce'deki uygulamaları da daha az etkiliyor değil: Dünyada iletişimde bulunmak için İngilizceye başvuranlar kendi ana kültürlerinde neleri bozulmadan saklayabilmekteler?

Ekonomik olarak güçsüz olan ülkelerden endüstrileşmiş toplumlara doğru gerçekleşen göç sosyo-kültürel dokunun değişmesine ve Avrupa ülkelerinin kendilerini gittikçe çok kültürlü ve çok kökenli olarak görme eğilimine yol açmaktadır. Sömürgeci güçlerin hakimiyetinden kurtulan Afrika milletleri Avrupalılar tarafından kendilerine benimsetilmeye çalışılan kültür kadar aynı zamanda eski yöresel geleneklere dayanan bir

* Dicle Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

** Dicle Üniversitesi Z..G. Eğitim Fakültesi Öğretim Elemanı.

kültür üretmeye çalışmaktalar. İki dilin aynı kişi tarafından kullanılması ve farklı kültürlerin karşılaşması, medeniyetler arası karşılıklı geçişlerden dolayı sembolik olan Afrika ve Avrupa arasındaki ilişkinin derinlemesine analizini gerektirmektedir. Afrika sömürgeci ülkelerin kültürlerini alıp, yeniden yorumladı, fakat Avrupa ise kendi öz kültürü üzerinde Afrika'dan geri yansıyan etkileri yaşamıştır. Pavie kolokyumu bu farklı yönleri sadece edebiyat uzmanlarına değil aynı zamanda toplumdilbilimcilere, antropologlara, felsefecilere ve psikanalistlere başvurarak ele almayı istedi. Dikkatli bir öğretim üyesi topluluğu, araştırmacılar ve öğrenciler, Pavie Üniversitesi Dekanı Giorgetto Giorgie'nin "Yazarlar, Diller ve Kültürler: Çarplazlama Bir Bakış" konusu üzerine açtığı çalışmalara katıldılar.

Birinin Kültürü Diğerinin Dili

Eski Fransız ve İngiliz kolonilerinde büyüyen ve edebiyata "sömürgeci" diller vasıtasıyla ulaşan bütün Afrika kökenli yazarlar içinde konuları ve örnekleriyle kendi öz kültürlerini içeren fakat başka birisinin diliyle kendisini ortaya koyan yapıt paradox'unu yaşadılar. Kolokyumda şair Tahar Bekri'nin konuşması sömüren ve sömürülen arasındaki ilişkiyi ve kültürün bir halkı baskı altına almada araç olarak kullanılmasını açıkça gözler önüne serdi. Ona göre "özellikle sevgi, değerinin dilde kendini gerçekleştirmesinde yönlendirici olmalı, yoksa dil bir kültürü silmenin veya inkar etmenin aracı olmamalıdır. Bu durumda dil çok önemli bir direniş aracı olarak kalmaktadır." Roland Barthes'in ifadesine göre her dilin bütün durumlarda "yabancı" olduğunu düşünürsek Mağripli yazarın, yazma hakkı iki dillilik ve iki kültürlülüğün ötesinde bir yere götürür.

Sarrebruck Üniversitesi'nden Has Jurgen Lisenbrik Afrika edebiyat tarihini bütünü içinde geçerken bu edebiyatların oluşumları sırasında ikili bir bağlamda, sömürgeci kültür bağlamında ve sözlü Afrika edebiyatları bağlamında doğduklarını gösterdi. İki dillik ve iki kültürlülük üzerine "kuramsal düşünüş" insan bilimlerindeki tamamlayıcı disiplinlerin temsilcileri tarafından ele alındı: Massimo Vedeveli'nin toplumdilbilimci, Alberto Sobrero'nun Antrpolog ve Judit Revel tarafından sunulan felsefi bakış açısı. Revel bizi dil üstüne olan konuşmasından "başkasının dünyasına" giriş sorunsalına götürür. Psikanalist Simon Angenteri'nin bakış açısı da oldukça buna yakındır, o iki dilde konuşmanın, düşünmenin, rüya görmenin, J. Revel'in tersine sadece düşüncenin düzenlenişi açısından dünyayı kurmak yapılandırmak olmadığını düşünür.

Araştırmannın Zorlukları

Kolokyumun üçüncü seansında, katılımcılar "Afrika Edebiyatları Üzerine" bir inceleme yaptılar. Padou Üniversitesi'nden Guliana Toso Rodins,

Chems Nadir (Tunuslu) ve Rachit Boudejan (Cezayirli) eserlerinde Fransa'nın kültürel etkilerinin altını çizdiler. Bu kültürler arası perspektif çerçevesinde, Siyah Afrika'nın Frankofon edebiyatında bir roman, Camara Laye'nin Kralın Bakışı, ve bir Fas romanı, Dris Charbinin Ülkede Araştırma'sı Milan Üniversitesi'nden Liana Nissim ve Elisa Girardini tarafından dikkatli bir şekilde analiz edildi. Bu iki örnekte farklılıklar, kültürler arası karşılaşma ve çatışma iyice su üstüne çıkmaktadır. Assia Djebar'ın iki dil arasında kadınların sessizliği üzerine yaptığı konuşmadan sonra, Milan Üniversitesi'nden Itala Vivan batılı edebiyat eleştirmenler için, sözlü gelenekle olan bağlarından dolayı, kara Afrika'nın İngilizce edebiyatını incelemenin zorluğunu belirtti. Kolokyumun son bölümü "Fransız ve İngiliz edebiyatlarının gerilemesine" ayrıldı. Paris 13. Üniversitesinden Jean-Louis Joubert "19. yy.den itibaren gelişen yazılı modern Afrika edebiyatlarının uzantısı olarak görülmesi" eğilimini hatırlattı. Fransız edebiyatlarının bağımsızlığını öğrenmek için ekzotik bir görünümünden çok yakın bir geçmişte çıkıldı. Fransa'da düzenli bir şekilde gençlerle görüşen yazar Azouz Begag, mağrip edebiyatının mağripli gençler tarafından bilinmediğini kabul ediyor zira bu gençler kendilerini Kuzey Afrika'da cereyan eden olayların içinde görmüyorlar. Azouz Begag'a göre sadece 1980'li yıllarda göçmen çocukları tarafından yazılan "beur edebiyatı" bu kültürel boşluğu ortadan kaldırılabildi, fakat ne yazıkki bu edebiyatta yok olmaya terk edildi.

Göç eden kişinin durumundan iki kültürlülüğe ayrılan Head above water : a bicultural journaı adlı eserini sunan Nijeryalı yazar Buchi Emechata'da bahsetti. Kolokyum boyunca iki dilli yazarlar "sömürülen" yazar ve Avrupalı sömürgeciler tarafından empoze edilen dil arasındaki ilişkiyi ele alan bir çok soruyu cevaplamaya çalıştılar. Bu yazarlar kendilerine ait olmayan bir dili ve kültürü benimsemenin zorluklarını hatırlattılar. İki dilli yazar olma iradeleri, izlenimini veriyor, fakat iki dil ve iki kültür arasındaki karşılaşma onları derinden etkiliyor. Çabaları bu kesişmelerden kültürler arası etkileşimin ve bir zenginliğin doğmasını sağlamaktır. Sonuç oturumunda yazarların yanında yer alan üniversitedeki öğretim üyeleri için, diğer dil ve diğer kültür ile olan karşılaştırma "eğer kişi kendi öz kültürünü ve dilini çok iyi biliyorsa" önem taşıyacaktır. (L. Nissim) İnsan başka birisinin kendisinkinden farklı sosyo-kültürel realitesinin birikimi çerçevesinde kendi kültürünü eleştirel bir şekilde yeniden ele alabilir. I. Vivan'a göre gençler için uzak edebiyatlarla tanışma açılma fırsatıdır, bu sadece okuma, çünkü okumada birazcık yolculuk yapmak gibidir, anlamında değil, fakat bunun aynı zamanda kişiyi kendi değer ölçüleri üzerinde kaçınılmaz olarak yeniden düşünmeye götürmesidir. Diller arasında gezinmekten sıkılmayan kişi farklı yaşam türlerini tanır ve ait olduğu toplumu kendi kendine sorgular. Bu hiçbir zaman olmadığı kadar

gerekli olan bir davranıştır, özellikle Avrupa kültürleri gibi katı kültürler söz konusu olduğunda.